

SVETI METOD I NADBISKUPSKO SJEDIŠTE SIRMIUM U CRKVENOJ POKRAJINI SCLAVONIA

Papinski dokumenti, hagiografska literatura i hrvatska tradicija

Imre Boba*

I. GROB SV. METODA

Dosada su znanstvenici smatrali da je Metod bio ili biskup bez stalnog sjedišta, misijski biskup, chorepiscopus, ili biskup Panonije i Moravske sa sjedištem u Velehradu u Moravskoj, u Nitri u Slovačkoj ili u nekom drugom mjestu sjeverno od Dunava. Ipak, svi su se slagali da je bio biskup Moravske. Moje je sumnje, s obzirom na ta mišljenja, izazvala činjenica da nijedan izvor ne upotrebljava izraz koji bi bio jednakovrijedan s terminom »nadbiskup Moravske«; s druge strane, većina izvora, posebno pisma pape Ivana VIII, govore o Metodu kao punopravno postavljenom biskupu s određenom dijecezom i biskupskom stolicom. To nije moglo biti drugačije jer je Metod imenovan za biskupa pod pokroviteljstvom Rimskog biskupa, pa je stoga njegova biskupska služba teško mogla biti u suprotnosti s postojećim odredbama kanonskog prava. Od vremena kad su donesene najranije odredbe ekumenskih sabora, biskupi su morali biti imenovani za određene katedralne crkve.

U više pisama upućenih Ludviku Njemačkom, Karlomanu i biskupima Bavorske, papa Ivan VIII. izjavio je opetovano i nedvosmisleno da je Metod određen za dijecezu Panonije, biskupiju koja je, prema toj istoj korespondenciji, nekoć potpadala pod jurisdikciju Rima. Ivan VIII. podupro je to svoje pravo pozivajući se na sinodalne odluke i pisane povijesti. S druge strane, salzburški je biskup dokazivao da su njegovi prethodnici vladali tim spornim teritorijem kroz sedamdeset godina prije nego što se tamo pojavio Metod. Dokument označava sporni teritorij kao *orientalis Pannonia*. Budući da Salzburg nije nikad polagao pravo na teritorije sjeverno od Dunava i budući da se teritorij što ga papa Ivan traži za Metoda označava kao *diocesis Pannonica*, nema razloga vjerovanja da se Metodijeva dijeceza prostirala i po nekim teritorijima sjeverno od Dunava.

Analiza bilo kojeg pojedinačnog dokumenta, ljetopisa ili svetačkog životopisa u kojima se spominje Metodijevo biskupsko dostojanstvo samo će potvrditi da je Metodijeva biskupija ili nadbiskupija bila u Panoniji. Ti isti izvori ukazuju i na katedralni grad te biskupije. Tako crkvenoslavenska *Vita Methodii* opisuje kako je Kocelj, knez jednog područja u Panoniji, zamolio papu da se Metod »zaredi kao biskup u Panoniji,

* Dr. Imre Boba profesor je na washingtonskom sveučilištu u SAD. U ovom članku iznosi pregled svojih prijašnjih priloga te izlaže neke nove opservacije o pitanju biskupskog sjedišta sv. Metoda i njegove crkvene pokrajine. Prof. Boba je o tome izdao i knjigu (usp. bilj. 1). Ima zanimljivih tumačenja i zaključaka (*Uredništvo*).

na Andronikovo stolici... i tako se i dogodilo«. Prema ranoj crkvenoj predaji, sv. Andronik je povezan sa Sirmiumom, nekadašnjim metropolitanskim gradom Panonije. *Pohvalno slovo Metodija* upotrebljava termin »*arhiepiškop panonski Metodij*«. Ipak najbolje određuje biskupsku stolicu sv. Metoda grčki spis *Vita Clementis*. U II. paragrafu čitamo: »Metod, koji je bio dika eparhije Panonije, postao je nadbiskup Morave.« Treći paragraf tvrdi da je »papa Hadrijan... posvetio Metoda da bude biskupom Morave u Panoniji«. Šesti i 12. paragraf odnose se na Gorazda pa čitamo: »Gorazd... je bio određen za nadbiskupa Morave. Gorazd je bio iz Morave i glatko je govorio slavenskim i grčkim jezikom pa ga je Metod odredio na tu biskupsku stolicu.« Ovdje imamo ne samo potvrdu da je Metod imao biskupsku stolicu, za koju je on imenovao Gorazda, nego i da je ta stolica bila u gradu zvanom Morava u eparhiji Panonije i, konačno, da je ova Morava povezana s Metodijevim biskupskim posvećenjem koje mu je podijelio papa Hadrijan. Stoga, budući da je Hadrijan ustvari zaredio Metoda za stolicu sv. Andronika, tj. Sirmium, očigledno treba zaključiti da se Sirmium neko vrijeme u srednjem vijeku zvao *Morava*.¹

Grad Morava u Panoniji dobro je zasvjedočen u srednjovjekovnim izvorima. Ioannes Skylitzes piše da se bizantsko-ugarska granica oko 1040. protezala duž Morave i Beograda, tvrđava u Panoniji.² Oko toga vremena jedan popis biskupija na koje polaže pravo Ohrid navodi dijecezu Morave u Panoniji i veže je s Metodijevom stolicom u Moravi.³

Grčki oblik za termin »Morava Panonije« nalazi se u frazi *episkopos Moravon tēs Pannonias* ili *Moravou tēs Pannonias*. Moguće je, čini se, pronaći podrijetlo modernog mišljenja — koje povezuje Moravsku sjeverno od Dunava sa sv. Metodom — u izdanju djela *Vita Clementis* u *Patrologia Graeca*. Mjesto da navedenu frazu prevede na latinski riječima *episcopus Moravensis Pannoniae*, urednik je upotrijebio termin *episcopus Moraviae et Pannoniae*.⁴

Kao što je već rečeno, Metod je bio postavljen na biskupsku stolicu sv. Andronika. Jedan od Andronikovih nasljednika bio je biskup sv. Irenej. Ireneja su ubili Rimljani 304. godine. Biskupska stolica Sirmiuma ponovno je uspostavljena 1229. godine, a njezina katedralna crkva bila je poznata pod imenom *ecclesia sancti Irenei*. Iz VIII. stoljeća postoji više dokumenata koji spominju *capitulum sancti Irenei* i biskupa *sancti Irenei*. Ime *ecclesia sancti Irenei* i ponovno uspostavljanje te biskupske stolice nakon što je prošao neodređen period vremena pokazuje da se kroz više stoljeća održala lokalna predaja o mučeništvu sv. Ireneja i o biskupskoj stolici u Sirmiumu.⁵

¹ Za dokumentaciju i daljnje dokaze usp. moju knjigu *History of Moravia Reconsidered: a Reinterpretation of Medieval Sources*, Haag (Martinus Nijhoff) 1970, posebno stranice 86—103.

² Io. Skyl. 527.8-10. Glede izdanja usp. Gy. Moravcsik, *Byzantino-turcica*, sv. II.

³ Heinrich Gelzer, *Das Patriarchat von Achrid. Geschichte und Urkunden*, Leipzig 1902.

⁴ *Patrologia Graeca*, t. 126, st. 1129.

⁵ Za dokumentaciju od značaja usp. Gy. Györffy, »Das Guterverzeichnis des griechischen Klosters zu Szavaszentdemeter (Sremska Mitrovica) aus dem 12.

Slična je predaja postojala u Sirmiumu s obzirom na sv. Dimitrija, koji je podnio mučeništvo u Sirmiumu samo nekoliko dana nakon smrti sv. Ireneja. Moderno je ime Sirmiuma *Mitrovica*, izvedeno od Dimitrovica. Ali, u srednjem vijeku samo je dio Sirmiuma sjeverno od rijeke Save bio poznat kao Mitrovica, na mađarskom Szavaszentdemeter. Naselje južno od rijeke Save bilo je poznato kao Szenternye, grad ili župa sv. Ireneja.

Preostali razlozi u prilog moje identifikacije katedralne crkve sv. Metoda potječu iz arheoloških nalaza. Dr. Ladislav Popović, iz Arheološkog instituta Srpske akademije znanosti, otkrio je u toku iskopavanja ne jednu nego četiri crkvene zgrade, sagrađene, tijekom vremena, jedna na ruševinama druge. Najstarija crkva sagrađena je na rimskom groblju; dr. Popović je opisuje kao »martyrium« iz IV. stoljeća. Budući da je sv. Irenej mučen 304, a kako je četvrta crkva bez sumnje bila posvećena sv. Ireneju, smijemo pretpostaviti da je taj martyrium nad grobom sv. Ireneja. Treća crkva jest bazilika s tri apside; dr. Popović je postavlja u XI. ili XII. stoljeće. Četvrta i najveća crkva još se upotrebljavala za službu u XIV. stoljeću.

Mene je uglavnom zanimala treća crkva, za koju dr. Popović veli da je bila u upotrebi samo u XI. i XII. stoljeću. U toj crkvi smješten je jedan grob na desnoj strani — kad gledamo prema oltaru — odmah do zida. Moje me poznavanje srednjovjekovne crkvene prakse navodi da vjerujem da taj grob mora biti grob nekog biskupa. U srednjem vijeku samo su biskupe sahranjivali u crkvi kod oltara. To je bila biskupska povlastica budući da su se biskupi vjenčavali za svoje katedralne crkve. Naravno, i članovi kraljevske obitelji mogli su biti sahranjeni u crkvi, ali dalmatinska i venecijanska praksa pokazuje da se nisu sahranjivali odmah do oltara nego kod ulaza.⁶

Stoga sam iznio mišljenje da taj grob u trećoj crkvi može lako biti grob sv. Metoda. Najvažniji razlog u prilog moje pretpostavke jest svjedočanstvo spisa pod naslovom *Proložnoe žitie Mefodia*, u kojem čitamo slijedeće: »ležit že v velican cerkvi Moravstiej o levuju v stěně za oltarem« (počiva u katedralnoj crkvi Morave na lijevoj strani, u zidu iza oltara). Ovaj opis točno odgovara smještaju groba u trećoj crkvi. Grob u Siringradu nalazi se na desnoj strani ako određujemo stranu od ulaza u crkvu, ali se pravci u crkvi određuju od oltara, pa je tako strana evanđelja desna strana, a strana poslanice lijeva strana. Grob našeg biskupa nalazi se na stranici poslanice pa se tako to potpuno slaže s opisom groba sv. Metoda u *Proložnom žitiju Mefodija*. Slično je sahranjen sv. Virgil u katedrali u Salzburgu.

Jahrhundert« u *Studia Slavica* 5 (1959), 9 ss. Ovdje bi trebalo zabilježiti da je jedan od nasljednika sv. Ireneja bio Domnus, poznat u izvorima kao *domnus metropolitanus*, *Domnus Sirmii* a također i *Domnus Pannoniensis*. Oblik *Pannoniensis* upotrebljava i papa Ivan VIII. oslovljavajući Metodija. Otuda je *Pannoniensis* skraćeno mjesto *civitas Pannoniensis*, tj. Sirmium.

⁶ Usp. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, sv. 7, izd. F. Rački (Zagreb, 1877), str. 347—75 i 486—87.

Daljnji razlog u prilog moje pretpostavke nalazi se u okolnosti da je dr. Popović dosad izvijestio samo o jednom jedinom grobu koji sličí biskupskom grobu. A mi zaista iz pisanih izvora znamo da je Metod bio prvi biskup u Moravi — Sirmiumu, na biskupskoj stolici koja je na Koceljevu molbu obnovljena. Iako je Metod 885. imenovao sebi nasljednika u osobi Gorazda, a stvarno ga je naslijedio Vihing, nijedan od njih dvojice nije umro u Sirmiumu. Gorazd je bio istjeran i postao biskupom kod Berata u današnjoj Albaniji, gdje se njegov grob može naći unutar crkve. Vihing se vratio u Bavarsku i umro tamo kao svrgnuti biskup grada Passaua.

Moja identifikacija groba sugerira da »basilika s tri apside« nije iz 11—12. str. nego iz 9. stoljeća. Ne znamo ni jednu biskupsku crkvu u Sirmiumu, južno od Save, za koju postoji dokaz da je sagrađena u 11. ili 12. st. Kad je 1229. godine papa Grgur IX. obnovio biskupsko sjedište Sirmium Szenternye, spomenuo je »veliku crkvu koju ljudi te zemlje nazivaju 'biskupskom'«. ⁷ Ako je crkva koju spominje papa bila poznata u mjestu kao »biskupska«, a biskupsko sjedište je bilo prazno, onda sigurno nije bila sagrađena u 11. st. nego znatno prije.

Kako je biskupija bila obnovljena od Grgura, morala je biti prazna dugo vremena. Jedini biskupi u Sirmiumu prije 1229. koji su bili povezani sa zapadnim patrijarhatom u Rimu, bili su Andronik, Irenej i Metod. Poslije Metodijeve smrti, Mađari su srušili mjesto. ⁸ Kao što je već rečeno, Metod je bio posljednji biskup sahranjen u zgradi. Budući da je on bio prvi biskup obnovljenog sjedišta (poslije evakuacije kršćanske zajednice 582.), crkva u kojoj je grob samo jednog biskupa mora se datirati u 9. stoljeće.

Moja identifikacija groba kao Metodijeva, izložena na Drugom međunarodnom kongresu slavenske arheologije (Berlin, 1970), izazvala je oštru kritiku dra Popovića. Dr. Popović je sam oslabio svoje dokaze kada je priznao greške u svom datiranju. Ustvari, u nekoliko članaka poslije toga, dokazao je da arheologija ne može zamijeniti činjenice i jednostavnu logiku kada je riječ o historijskim rekonstrukcijama.

Datiranje zgrada u kojima nema epigrafskog materijala jest teško. U svom prije spomenutom članku, u kojem je pregledao moje datiranje groba, Popović je konstatirao: »Bliže hronološko opredelenje 'Metodijeve' crkve pruža nalaz vizantijskog bronзаног folisa u podlozi poda od nabijene zemlje ili neposredno ispod nje. Primerak pripada... folisima... koji se obično datuju između 989. i 1028/34. godine. Kako građevina nije imala starijeg poda, ovaj izuzetno važan numizmatički nalaz pruža siguran *terminus post quem* za datovanje treće crkve... Vrlo je verovatno da datum gradnje treće crkve u Mačvanskoj Mitrovici treba staviti posle 1018, odnosno posle uspostavljanja vizantijske vlasti...« Dodavši da »(p)ored toga, Metodijev(a) grobnica... (je) sasvim antičkog izgleda«, Popović je u napomeni objasnio da »ovom prilikom *ispravljamo*

⁷ Usp. S. Čirković, »Civitas Sancti Demetrii«, u *Sremska Mitrovica*, Sremska Mitrovica, 1969, 60.

⁸ Constantinus Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, gl. 38, 40.

(potcrtao IB) naše ranije mišljenje (*Arheološki pregled* 9. (1967), 137 i nap. 15), koje nije sasvim isključivalo datovanje treće crkve u ranovizantijski period, s time što je grobnica 'antičkog' tipa mogla biti ponovo upotrebljena.«⁹

Bilo kako da se datira crkva, ne može se datirati na osnovu sarkofaga ili novca. Treba tražiti analogije i pisane indikacije. Analogija ima u crkvama na Jadranu, dok je pisano svjedočanstvo u *Proložnom životu Metodija* te u brojnim izvorima u kojima je Metodije povezan sa Sirmiumom kao mjestom svoga boravka, smrti i sahrane.

Greška u datiranju crkve s razlikom od tri ili četiri stoljeća rezultat je previđenja nekih osnovnih pravila arheološkog istraživanja, kao na primjer da se sarkofazi mogu nanovo upotrebljavati te da novac u zgradi, kao i obol, ne ukazuju na datum izgradnje. Novac ima naravnu »silu teže« pasti u naprsline i dosegne čak ispod građevine. Prema tome, novci nisu ispušteni na pod crkve neposredno nakon izgradnje.

Za ilustraciju greške pri datiranju crkava po zalutalim novcima, dovoljno je spomenuti da je kod predromanske crkve u Poznanu iz 10. stoljeća bio novac češkog kneza Bretislava, koji je bio u Poljskoj 1038/9. godine.¹⁰ Za vrijeme iskopavanja jezgre »Kopieca Krakusa«, datiranog u 8. stoljeće, pronašao se novac češkog kneza Boleslava II. (971—999).¹¹

Svoje »ispravljanje« u *Starinaru* 1973. godine Popović je dalje ispravio 1980. godine, kada je došao do zaključka da je ova crkva postojala još prije bizantske vlasti, čak i do Samuilove vladavine: »Arheološki inventar iz najstarijih slojeva, koji odgovaraju prvoj srednjovekovnoj crkvi, hronološki zadire u drugu polovinu X. veka, ova po svoj prilici prethodi Samuilovim osvajanjima na severu.« K tome odmah sebi protuslovi: »Prema tome, izgleda nam verovatnije da je građevina sa tri apside podignuta već u vreme Samuilove kratkotrajne vlasti u Sirmiumu...« U napomeni Popović objašnjava: »Ovim zaključkom donekle korigujemo naše ranije mišljenje o gradnji crkve sa tri apside posle 1013. god.«¹²

U istom članku¹³ Popović zaključuje da »Samuilova patrijaršija i kasnije vizantijska ohridska arhiepiskopija, čiji je sufragani bio sirmijski episkop, oslanjala se na Metodijevu panonsko-moravsku tradiciju, u čijem su korenu nalazila prava ranohrišćanske sirmijske metropole«. Ovo mišljenje odgovara činjenicama. Ali, »panonsko-moravska tradicija« nije tradicija Panonije i neke Morave sjeverno od Dunava, nego tradicija koja je iznesena u spisku nadbiskupa povezanih za Ohrid poznatom pod naslovom *Oi arhiepiskopoi Voulgarias*: »Methodios... Moravou tēs Panonias arhiepiskopos.« Ova »Moravou« nije Moravska sjeverno od Dunava, nego »Morava Panonije« ili »Morava u Panoniji« posvjedočena i kao »grad Morava u Panoniji«, u mnogim drugim izvorima.

⁹ L. Popović, »'Metodijev' grob i episkopska crkva u Mačvanskoj Mitrovici«, *Starinar* 24/25 (1973/74), str. 265—268.

¹⁰ *I. International Congress of Slavic Archeology*, vol. 3 (1970); 356.

¹¹ *Slovník Starožitnosti Slovánskykh*, s. v. »Krakusa kopieca«.

¹² *Sirmium XI* (Beograd, 1980); VIII—IX.

¹³ Str. IX.

U kasnijem članku¹⁴ dr. Popović na kraju prihvaća moju identifikaciju groba u trećoj crkvi, ali ipak još datira crkvu, i biskupa nakon god. 1000: »... crkva sa tri potkovičaste apside na istoku i zidanim grobnicama u brodovima, od kojih jedna, postavljena na mestu posvećenom Poslanicima, ukazuje na episkopski rang pokojnika.«¹⁵

Teškoća koja sprečava Popovića rezultat je njegova pokušaja da poveže zgradu s tri apside i s grobom uz političku i crkvenu povijest nakon 1000. god., kad je zaista bila biskupija, ali sjeverno od Save u crkvi svetog Dimitrija. Ovu je crkvu osnovao u 5. stoljeću Leontius, pretorijanski prefekt Ilirika, a obnovljena je nakon 1018. Kao bazilijanski redovnički centar postala je sjedište bizantskog biskupa (po predaji redovnik). Crkva je 1071. godine bila u uporabi. Te iste godine mađarski kralj Salamon odnio je iz Niša relikvije sv. Prokopa i stavio ih u crkvu svetog Dimitrija u Sirmiumu. Salamon bi, očigledno, stavio relikvije u »biskupsku« crkvu južno od Save, kada bi ta crkva bila u upotrebi kao biskupsko sjedište prije njezine obnove od pape Grgura 1229. godine. Bazilijanska »grčka« biskupija bila je ukinuta kada je papa Grgur obnovio »rimsko« biskupsko sjedište svetog Ireneja južno od Save.

Dakle, mišljenje dra Popovića da je »grčki« biskup u Sirmiumu bio sufragani ohridske nadbiskupije i da je imao sjedište u crkvi svetog Ireneja jest pogrešno.¹⁶ Popović sugerira da je biskupija obnovljena od pape Grgura 1229. bila u Banoštoru. On naziva obnovljenu biskupiju »benediktinska sremska biskupija«, a smatra da je bila premještena odande u »grčku« crkvu svetog Ireneja na desnoj obali Save ne prije 1255. godine.¹⁷ Spominjanja o navodnoj »grčkoj« prirodi crkve svetog Ireneja do 1225. godine Popović podržava upućivanjem na članak dra Sime Ćirkovića,¹⁸ ali u navedenom članku nema takve konstatacije. U svjetlu raspoloživih pisanih izvora treba se zadovoljiti zaključkom da je biskupija svetog Ireneja bila prazna nakon smrti svetog Metoda, i da je bila obnovljena tek oko 1229. Poslije, oko 1018. godine postojala je »grčka« biskupija u bazilijanskom samostanu sjeverno od Save do oko 1229. Sam samostan su preuzeli »rimski« benediktinci 1344. god.

Na žalost, u argumentima dra Popovića nedostaju bilo kakvi pisani ili čak solidni arheološki dokazi. Da podrži svoje mišljenje, dr. Popović mora dokazati da »grad Morava« nije bio u Panoniji, da izraz »episkopos Moravou tēs Pannonias« ne znači »biskup Morave Panonije«, da Metod nije sahranjen u svojoj katedralnoj crkvi, te da Ilirik, Panonija ili Metodijeva jurisdikcija nije nikada obuhvaćala dolinu Sjeverne Morave. U međuvremenu, mora se prihvatiti svjedočanstvo svih izvora da je Metod bio sirmijski biskup i da se njegovo sjedište nalazilo na južnoj obali Save u katedrali sagrađenoj nad martirijem svetog Ireneja. Srednjovjekovni naziv toga mjesta bio je »grad Morava«, poslije »Szenter-

¹⁴ *Sirmium* XII; II, V.

¹⁵ Usp. moj zaključak izložen na berlinskom kongresu 1970. godine: »Grob našeg biskupa (u Siringradu) nalazi se na strani poslanice pa se tako to potpuno slaže s opisom groba sv. Metoda u *Proložnom žitiju Metoda*.«

¹⁶ *Sirmium* XII, str. VI.

¹⁷ *Sirmium* XI, str. VII.

¹⁸ Ćirković, nav. djelo, str. 60.

nye«, tj. »Civitas Sancti Irenei«. Metod je bio biskup crkvene provincije koja je obuhvaćala dijelove Panonije i Mesije (koje su bile administrativno ujedinjene 427. godine). Passauski biskup Pilgrim, čiji su prethodnici umiješani u crkvenu povijest »Moravske«, iznio je pravo na Metodijevu jurisdikciju samo u Panoniji i Mesiji. Ohridski su nadbiskupi smatrali Metoda svojim »zakonitim« prethodnikom.

Fitanja o Metodijevom biskupskom sjedištu i grobu zanimljiva su i s još jedne strane, posebno u godini kada se proslavlja jedanaestogodišnjica smrti sveca.

U grobu u crkvi s tri apside nalazile su se kosti. Moje istraživanje i istraživanje dra Popovića dovelo je do zaključka da je to grob biskupa, i da kosti u grobu pripadaju nekom biskupu. Ako je moje mišljenje prihvaćeno, onda su to kosti Metoda, dakle relikvije sveca. Kao takvi, moraju se smatrati relikvijama i odgovarajuće se crkvene vlasti moraju obavijestiti.

Pregledao sam kosti za vrijeme svog boravka u Mitrovici/Sirmiumu 1972. godine. U to vrijeme, kosti su bile pod starateljstvom zajedničke komisije Srpske akademije nauka i umetnosti i Brooklynskog fakulteta Newyorškog sveučilišta. Kosti su poslone u SAD na analizu karbon 14 da se ustanovi približan datum smrti pokojnika.¹⁹ Zbog financijskih teškoća, međutim, zajednička je aktivnost bila napuštena.

Pokušaji da se dobiju od dra Popovića, glavnog istraživača, informacije o kostima nisu bili uspješni. Brza karbon 14 analiza »ossa episcopi« mogla bi dovesti do rješenja stalno raspravljanog pitanja o počivalištu svetoga Metoda.

II. HRVATSKA TRADICIJA O SVENTOPLKU I SV. METODU

Južnoslavenske veze Moravske, Rastislava, Sventoplka i svetog Metodija obično su posvjedočene u srednjovjekovnim dokumentima koji potječu iz Rima, Salzburga i Passaua, u pripovjednim i ljetopišnim izvorima franačke kraljevine, u hagiografskim spisima na staroslavenskom, grčkom i latinskom, kao i u izvorima koji potječu iz Bugarske, Rusije, Češke i Mađarske. Isti se rezultati mogu dobiti i iz analize izvora pisanih ili sastavljenim u gradovima na Jadranu.

U prethodnim sam priložima analizirao većinu ovih izvora sa zaključkom da je Metodijeva jurisdikcija bila na području bivšeg Rimskog carstva, u granicama crkvenoadministrativnih provincija koje su nekad bile pod Rimom.

U slijedećem dijelu izlaganja želio bih dokazati da je *Ljetopis popa Dukljanina*, koji sadržava podatke o Sventoplkovu »Sclavorum regnum« na Balkanu i o njegovu susretu sa svetim Konstatinom, u skladu s

¹⁹ Osteologijski materijal »biskupskog groba« iz katedralne crkve sv. Ireneja u Mitrovici/Sirmiumu nalazio se 1980. godine u vreći broj 18 sačuvanoj kod Brooklynskog fakulteta u New-Yorku. Usp. *Sirmium*, XII, str. 4, npr. 7.

informacijama o Metodijevoj jurisdikciji iz papinskih dokumenata i iz *Vita Methodii*. Sadržaj LJPĐ podržan je i činjenicama izvedenim iz mješanih ljetopisa sastavljenih u Dubrovniku.

Informacije o Sventoplku i Konstantinu u »Libellus Gathorum« ne potječu iz obavijesti izvedenih iz drugih izvora, ali se mogu lako s njima usporediti. Događaji saopćeni u dijelu »Libellus« iz LJPĐ mogu biti datirani između god. 867. i 882.

Konstantin i Metod shvatili su 867. god. da je kraj u koji ih je poslao bizantski car Mihailo III. crkveno pripadao Rimskoj patrijaršiji. Nisu htjeli prekršiti kanonsko pravo pa su se dakle podložili papi Nikoli I. (patrijarhu na zapadu). Odmah zatim, braća su bila pozvana u Rim. Konstantin i Metod sigurno su putovali iz Panonije u Rim preko Dalmacije 867. ili početkom 868. godine, jer su bili pozvani od pape Nikole I. (umro krajem 867. godine), ali ih je primio u Rimu papa Hadrijan II. (867—872).²⁰ Susret između Konstantina, koji je putovao preko Dalmacije, i nekog Sventoplka, kako nas izvješćuje LJPĐ, može lako biti historijska istina. »Libellus« ne spominje Metodija jer je on bio u to vrijeme samo Konstantinov pratilac, bez ikakve službene uloge. Tek je u Rimu bio zaređen i kao svećenik poslan Kocelju u Panoniju.

Prisustvo Sventoplka na području bivše Rimske provincije Dalmacije, točnije u srednjovjekovnoj Bosni, potvrdio je jedan sasvim samostalan, iako kronološki malo kasan, izvor, *Chronica Ragusina Junii Restii*. Opisujući događaje koji se tiču samo Dubrovnika, kroničar spominje neki mirovni ugovor koji su zaključili grad i »Svetimir, re di Bosina, padre Sventoplk«.²¹ Za ovog Svetomira (oca Sventoplkova) zna i pisac LJPĐ, koji ga postavlja na sedmo mjesto u rodoslovlju koje počinje od Svevlada (ca. 492—). Neki se »multitudo Sclavorum« premjestio u Svevladovu državu za Selimira, Svetimirova pradjeda.²² Kako se gotsko-slavenski kontinuitet u Iliriku, a posebno u Bosni, mora smatrati činjenicom, i kako su Goti bili Arijanci, onda su Sventoplkovi proslavljeni praoci, pa i sam Sventoplk morali biti i Arijanci; odatle je jasno neprekidno proganjanje pravovjernih kršćana, koji su govorili latinski i koje su u planine natjerali arijanski Goti.

Sventoplkov djed Ratimir (umro 838.) nastavio je proganjati kršćane. Sventoplkov otac je prekinuo progone, ali nema indikacije da se i sam obratio.

Veza između Sventoplkove hereze, slične arijanstvu, i Konstantinove djelatnosti može se vidjeti iz slijedećeg odlomka u LJPĐ: »Constantinus . . .

²⁰ *Vita Methodii*, gl. V. i VIII. (sadrži i citat iz pisma pape Hadrijana). Tekst u MMFN II; strč 134—163.

²¹ »*Chronica Ragusina Junii Restii*«, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*«, vol. 25, str. 20—21. Za detaljniju analizu južnoslavenskih izvora o kontaktima Sventoplka s Dalmacijom i Bosnom, v. Imre Boba, *Moravia's History Reconsidered* (Haag 1971), posebno str. 104—116.

²² V. F. Šišić; *Ljetopis Popa Dukljanina* (Beograd—Zagreb 1928), glave I.—VIII. ljetopisa. U raznim varijantima teksta ime se piše Zuanimirus, Satimir, Svetimir i Satimerus.

transiens per regnum regis Sfetopelek honorifice ab eo suspectus est. Tunc vir dei Constantinus... cepit praedicare regi evangelium Christi et fidem sanctae trinitatis. Ad cuius praedicationem rex Sfetopelek credidit Christo et baptizatus est cum omni regni suo et effectus est orthodoxus et verus sanctae trinitatis cultor.²³

U ovom odlomku prevodilac spisa »Libellus« ne spominje »obraćenje«, nego nagovaranje u obliku propovijedi o poslanstvu (evandelju) Isusa i Presvetom Trojstvu, dvama glavnim spornim pitanjima (božanstvo Isusa i dogma Trojstva) koja su razjedinila pravovjerne kršćane od Arijanaca. U konačnici, Sventoplk je »vjerovao u Krista« i pokrstio se (Arijanci i bogumili nisu priznali krštenje). Tako je Sventoplk postao »pravovjernik« (*orthodoxus*) i obožavalac Presvetog Trojstva (*sanctae trinitatis cultor*). U svjetlu ovog »obraćenja« Sventoplka, može se učiniti nekoliko primjedbi i o izvještaju LJPD o obraćenju Bugara.

Dakle, fraza »Gothi qui et Sclavi« koja se javlja u LJPD odražava realnost i objašnjava mnogo. Većina se znanstvenika slaže s pretpostavkom da se termin »Gothi« upotrebljava u tekstu u crkvenom značenju i govori o herezicima. Budući da su Goti bili Arijanci, ova hereza »Sclavi« bila je neka vrsta arijanstva. Ovi nepravovjerni kršćani, prije kontakta s Konstantinom, nisu ni obavljali krštenje niti su priznavali Kristovo božanstvo, nego su se pridržavali arijanskog kršćanstva od vremena svoga dodira s balkanskim Gotima u VII. stoljeću. Slaveni su mogli primiti taj oblik kršćanstva od zapadnih Gota koji su ostali na Balkanu poslije progona od svojih poganskih suplemenika, Gepida, o čijem prisustvu u Panoniji čak u IX. stoljeću imamo svjedočanstvo;²⁴ ili od arijanskih istočnih Gota koji su krenuli za Dalmaciju iz Italije poslije poraza od strane Justinijanove vojske. Prijašnje veze između herezičkih Gepida, Gota i Slavena razjašnjavaju činjenicu da najstariji odlomci Svetog pisma na slavenskom pisani u glagoljici potječu iz gotskog (arijanskog) teksta od Wulfilla, a ne iz »pravovjernih« tekstova na grčkom ili latinskom. I gotske i glagoljsko-slavenske biblije imaju iste propuste u usporedbi s »pravovjernim« grčkim ili latinskim verzijama. Štoviše, nekoliko staroslavenskih crkvenih termina jesu prijevodi s istočno-germanskog dijalekta, a ne s grčkog ili latinskog.

Kada u LJPD čitamo o Sventoplku, moramo imati u vidu da je do 871. njegov »regnum Sclavorum« bio nezavisan od država Rastislava i Kocelja. Pisac natuknica u LJPD, opisujući Konstantinovu djelatnost, govori samo o Sventoplku u vrijeme kada je još bio nezavisan vladar vlastite države, »regnum Sclavorum«. Međutim, Sventoplk je bio nećak Rastislava, a oba su najvjerojatnije bili Koceljovi rođaci. Eto zašto je Metod bio imenovan za nadbiskupa u njihovim državama.

Metod je postao sirmijumski nadbiskup 869. godine kao izaslanik »svim tim slavonskim stranama« (»vsiem stranam tiem slovianskim«).²⁵ Običan prijevod staroslavenske fraze »svim tim slavenskim zemljama« ne

²³ V. L. Hvalik, nav. djelo, str. 70.

²⁴ *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, gl. 6 Tekst u MMEH III; str. 303.

²⁵ *Vita Methodii*, gl. VIII.

može biti točan, jer tekst govori ne o »zemljama« nego posebnim »stranama« (»stranam tiem«: moramo primijetiti pokaznu zamjenicu »tiem«), naime, o tri posebne strane u kojim su Kocelj, Rastislav i Sventoplk držali u to vrijeme vlast. To se može dokazati i zbog upotrebe fraze »na strany vaša« u istom paragrafu. Očigledno je da fraza »te slavenske strane« ili »vaše strane« nije obuhvatila baltičke Slavene, Čehe, Poljake ili istočne Slavene. Jedan od »tih slavenskih krajeva« 870. godine bio je »regnum quod tenebat Zuentibald«, dok je u isto vrijeme (tj. 871.) Rastislav još bio »dux Marahenses«. Oba su citata iz *Annales Fuldenses*. Dakle, prije 870. godine, »regnum quod tenebat Zuentibald« bilo je samo jedno od pokrajina u »slavonskim stranama«, naime ta »Sclavorum regnum« za koji zna pisac LJPD i koji to vezuje sa Dalmacijom, dok ga Junius Restius vezuje sa Bosnom.

Zna se iz drugih izvora da je Sventoplk uspio proširiti svoj »regnum« eliminacijom rođaka iz njihovih »regna«. Tako je 871. godine »Moraviae«, uključujući nadbiskupsko sjedište Sirmium, a 874. godine silom je prisvojio Koceljevu državu oko Mosaburca na Balatonu. Novim osvajanjima Sventoplkove političke zapetljanosti skrenule su prema Francima, koji su ustrajali svojatiti vrhovno gospodstvo nad Panonijom. Iako je Sventoplk premjestio svoje sjedište u državu koju je prije držao Rastislav, nastavio je zanimati se za Dalmaciju, kako je to pokazano u djelu »Legenda Dalmatica« iz LJPD, a potvrđuju samostalno i fakti koji potječu iz papinskih dokumenata i dubrovačkih izvora.

Tijekom međuvlada u franačkoj državi (877—881), Sventoplk, koji je u to vrijeme vladao državom od Bosne do rijeke Rabe u Panoniji, i Branimir, vladar dalamtinskih Hrvata, stavili su pod papinsku zaštitu sebe i svoje države. Na taj su način eliminirali ili smanjili političku kontrolu Franaka (formalna vazalna podređenost Hrvata pod Francima trajala je do 878.). Udruženje Hrvata i papinstva izvršio je pobunjenik Branimir, koji je 879. godine ubio Zdeslava, zakonitog vladara. Zdeslavovo je eliminiranje rezultat suradnje između Branimira i Teodozija, izabranog Ninskog biskupa.²⁶

Promjenu je priznao papa. Ivan VIII. je slijedio politiku svojih prethodnika čiji je cilj bio da oslobodi Rimsku crkvu od franačkog stateljstva i da obnovi Rimsku crkvenu jurisdikciju nad Ilirikom. Međuvlade u franačkoj državi uzrokovalo je činjenicama da je papa Ivan VIII. odbio da okruni bilo kojeg od kandidata za cara. Te 879. godine, kada je bila promjena u Hrvatskoj, papa Ivan se pomirio s Bizantskim carstvom. Bugarska se vratila u zajednicu Rimske crkve. Te iste godine Rimski je crkva proširila ne samo duhovnu nego i političku kontrolu nad Branimirovom i Sventoplokovom državom.²⁷

²⁶ Može se primijetiti da se zna da je biskup Teodosij imao psaltir napisan glagoljicom. V. L. Jelić, *Fontes Historici Liturgiae Glagolito-Romanae* (Vegla 1906), Dio XIII, br. 2.

²⁷ V. papinska pisma od 7. lipnja 879. upućeno Branimiru i 14. lipnja iste godine Svetoplku. Čitava papinska prepiska što se Hrvatske i Moravije tiče tiskana je u MMFH III.

U stvari, Branimir i Sventoplk pokrenuli su diplomatsku akciju čiji je cilj bio eliminirati franačku kontrolu ili prijetnju crkvenoj organizaciji u Iliriku, u kojem su bile uključene *inter alia* Morava, Bosna i Hrvatska. Vidljivo je iz papinih pisama, od kojih ima prepisa sačuvanih u *Registrum Johannes VIII Papae*.²⁸ Papinska je kancelarija pripremila pisma upućena Branimiru, zatim izabranom minskom biskupu Teodoziju, Branimirovu narodu i svećenstvu, bugarskom kralju Mihajlu, dalmatinskim biskupima, Sventoplku i Metodu (*archiepiscopus Pannoniensis ecclesiae*). Sva su ta pisma datirana između sedmog i četrnaestog lipnja 879. godine, i poslana po jednom svećeniku, Ivanu iz Venecije. U pismu napisanom Sventoplku, papa Ivan spominje izaslanika kao »Johannes presbyter vester«, dok u pismu napisanom Teodoziju, minskom biskupu, govori o Ivanu da on ide »de vestra parte«. Sadržaj pisama pokazuje da je papa odgovorio na neke molbe.

Papini odgovori, poslani najviše mjesec dana prije državnog udara u Hrvatskoj govore o posjedima dvojice knezova, Sventoplka i Branimira, kao o »terra Sclavorum«. Brza razmjena pisama i činjenica da se Ivan od Venecije, koji je putovao i u Bugarsku, već vratio u Rim krajem lipnja ili početkom srpnja, impliciraju da su države Branimira i Sventoplka bile, u stvari »partes« od »terra Sclavorum«, kao što je rečeno u pismima. I Branimir i Sventoplk opisuju se kao »gloriosus comes Sclavorum«. Kao što je dokazano, za papinsku kuriju »Sclavi« su tvorili političku jedinicu na nekom području unutar određenih »fines«. Prema tome, vezu između Sventoplka i Branimira, kao i maknuće Zdeslava, valja smatrati unutrašnjim pitanjem s obzirom na nasljedstvo koje su zahtijevali ili podijelili rođaci. (Međutim, ne samo imena Sventoplka i Branimira, no i Zdeslava, javljaju se u Civaldskom evanđelju na margini kao poznati posjetioci sjeverotalijanskog samostana.)²⁹

Zanimljivo je dodati da je pisac *Prolog Vita Methodii pripisao* Zdeslavovu smrt ničemu manje nego čudu koje je sam Metod učinio.³⁰ Ta je priča ispriповijedana u ovom izvoru u obliku legende ispremiješana s biblijskim i hagiografskim elementima, ali ipak upućivanja na »Sedislava« (*Sedesclao* u Civaldskom evanđelju) i Metoda u istom kontekstu moraju odražavati neku stvarnu historijsku vezu između njih.

Nova se politika pape Ivana VIII. prema državama Sventoplka i Branimira izrazila u pokušajima da se reorganizira čitava crkvena administracija u Iliriku i preuzme politička kontrola nad Hrvatskom, Moravom i možda Bugarskom. Godine 880. papa Ivan potvrdio je pravo upotrebe slavenskog jezika u liturgiji (na osnovi tekstova pisanih glagoljicom). Također je posvetio i drugog biskupa u crkvenoj provinciji koja je bila pod Metodijevom jurisdikcijom, a natjerao je i Sventoplka da predloži još jednog kandidata za biskupsku posvetu (da bi osigurao tri biskupa neophodna po zakonu za provinciju). Jedno od ovih novih biskupstava trebalo se vezati za grad Bosnu, po kojemu je prozvana i čitava bosanska regija. Već spomenuta *Chronica Ragusina Junii Restii*

²⁸ Isto.

²⁹ *MMFH* III, str. 330—334.

izvješćuje da je neki biskup Radogost putovao (1189. ili 1193.) u Rim preko Dubrovnika i da su se mjesni svećenici čudili da biskup nije govorio latinski. Radogost je tvrdio da je njegovoj dijecezi Bosni (gradu) papa Ivan VIII. odobrio 880. godine privilegiju upotrebe slavenskog jezika u liturgijskim službama.³¹ Ovo je izvješće potvrđeno i drugim dubrovačkim izvorom, *Annales Ragusini Nicolai de Ragnina*.³²

Ova dva dubrovačka izvora nezavisni su jedan od drugog, i nema dokaza da je podatak o biskupstvu i Radogostu preuzet iz drugih izvora. Štoviše, nema nikakvih izvora ni argumenata koji bi protuslovlili osnivanju slavenskog biskupstva u Bosni 880. godine. U tu istu godinu pada i značajna prepiska između Sventoplka, Metodija i pape Ivana VIII. Čini se da je prva Sventoplkova želja poslije razmjene pisama bila postavljanje biskupa u njegovoj staroj »očevini«, Bosni. Međutim, Bosna je bila jedan od najstarijih centara glagoljice i kasnije sjedište dobro posvjedočene »ecclesia Slavonica«, poznate i kao »Bosanska crkva«. Teško bi bilo da ne primijetimo mogućnost neke uzajamnosti između »Sclavorum regnum« za koji zna pisac LJPD i »ecclesia Slavonica« (usp. termine »Anglikanska crkva« ili »Koptska crkva« ili, kako kažu sami Kopti, »Egipatska crkva«).

Nekoliko izvora izvješćuje da se crkvena provincija pod Metodijevom jurisdikcijom sastojala od osam dijeceza: njegova vlastita i sedam pomoćnih. Indicija o tome gdje su se nalazile ove biskupije pruža navodno lažan dokumenat u kome je passauski biskup Piligrin iznio pravo na svoju jurisdikciju nad bivšom Metodijevom crkvenom provincijom.³³ Imao je pretenzija na Panoniju i Mesiju, a podržao je svoje traženje papinim pismom datiranim 824/27. i upućenim nekim biskupima i svjetovnim vođama u te dvije pokrajine. Njegovo je traženje moglo biti lažno (što još nije dokazano), ali u najmanju ruku, imena i mjesta traženih biskupija morala su biti točna.

Sventoplkova kraljevska titula i njegova vladavina nad velikim područjem koje je obuhvaćalo među ostalim Bosnu i Hrvatsku, javljaju se i u dvije samostalne stavke u takozvanom *Supetarskom kartularu*, spisku povelja koji se sada nalazi u arhivu Splitske nadbiskupije. Ove dvije stavke nisu u stvari sastavni dijelovi spiska nego su uzgredna naracija koju je netko napisao kao *aide memoire* na dva posebna čista mjesta na stranicama Kartulara.³⁴

U prvom od njih spominje se da »in regno Croatorum« ima sedam banova: po jedan za Hrvatsku, Bosnu, Slavoniju, Požegu, Podravinu, Albaniju i Srijem. U stavku se nadalje opisuje kako su svi banovi izabrali kraljeve i kako su Hrvati izabrali svoga bana u užoj Hrvatskoj.

³⁰ *MMFH* II, str. 242.

³¹ V. bilješku 17.

³² U *Monumenta Spectantia Historiam Slavorum Meridionalium*, sv. XIV, str. 219.

³³ Papinsko je pismo tiskano u *MMFH* II, str. 254—259.

³⁴ Držislav Svob, »Pripis Supetarskog Kartulara«, *Historijski zbornik* IX (1956), str. 101—117.

Drugi dio stavka sadrži popis banova u užoj Hrvatskoj od vremena kralja Sventoplka pa sve do Zvonimira:

»Isti fuerunt bani in Croatia de genere Croatorum a tempore regis Suetopelegi usque ad tempus Suenimiri regis Croatorum: Stephanus Cucar, Saruba . . . Slauaz (itd.).«

U svjetlu prije spomenutih papinskih pisama i činjenica koje su dovele do Sventoplkova udjela u hrvatskim zbivanjima, pažljivo čitanje ovih odlomaka sugerira da je Sventoplk zaista bio kralj. Doduše, izvor ga ne naziva »kraljem Hrvata«. Sventoplk je bio kralj u »regnum Sclavorum«, državi koja je među ostalim obuhvaćala Srijem, Bosnu i Hrvatsku. Sventoplkova podrška Branimira dovela je prvog do sklapanja političkog saveza s Hrvatima. Zajedničke napore Sventoplka i Branimira podržavao je papa Ivan VIII., a to je dovelo do toga da se Sventoplk okrunio za kralja dok je Branimir ostao ban u užoj Hrvatskoj. Prividna kontradikcija nastaje zbog činjenice da tekst u kartularu ne spominje Branimira, nego nekoga koga zove »Stephanus« ili »Stephanus Cucar«. Ovo protuslovlje, međutim, nastaje ako se shvati da su i »Branimir« i »Stephanus« također značajni termini koji su mogli biti pridani dostojnim ličnostima. Dakle, termin »Stephanus« mogao je biti, i u stvari bio je primijenjen na bilo kojeg patricija na višem administrativnom položaju. Imenom »Branimir« (branitelj mira) može se nazvati čovjek na osnovu njegovih političkih uspjeha. Može se primijetiti da se Sventoplk iz latinskog teksta LJPD zove u hrvatskoj redakciji »Budimir«.

U Kartularu nije Sventopelek, nego Suenimir, koji je nazvan »rex Croatorum«. A, u stvari, bio je i Suenimir koji postao prvi hrvatski kralj, okrunjen papinskom dozvolom 1075. godine. Izgleda da su poslije eventualnog raspadanja Sventoplkove države banovi u užoj Hrvatskoj proširili svoje vlast na neke druge banovine koje su prije bile dio »Sclavorum regnum«. U XI. stoljeću Zvonimira je priznao Rimski papa kao hrvatskog kralja nad »regnum Croatorum«. Termin »regnum Croatorum«, koji se javlja u prvom odlomku Kartulara, značio je u srednjem vijeku »vlast koju su proširila hrvatska plemena«. Iako se »regnum Croatorum« sada proširio na veliko područje koje je obuhvatilo, među ostalim, Bosnu, uža Hrvatska je ostala samo banovina u »regnum Croatorum«.

Ova kratka analiza spominjanja Sventoplka i Hrvata u *Supetarskom kartularu* može služiti kao potpora vjerodostojnosti informacija u LJPD o Sventoplkovu prisustvu u Dalmaciji, o njegovom sudjelovanju u historiji Hrvata i o njegovu krunjenju na Duvanjskom polju.

Ako se Metodijevo prisustvo u Sirmiumu i njegova jurisdikcija nad sufraganskim biskupom Bosne prihvaćaju za činjenice, onda postoji solidna osnova da se ponovo analizira mogući odnos između Metodija i Teodozija koji je bio ninski biskup a poslije splitski nadbiskup. Kako se Split smatrao 862. godine metropolijom za Ilirik do Dunava, moguće je da je Teodozije mogao iznijeti pravo na nadbiskupski naslov za splitsko sjedište nakon likvidacije nadbiskupije u Sirmiumu.

Zna se da je Teodozije bio vlasnik Psaltira pisanog glagoljicom, te da je njegova ninska dijeceza bila tvrđava glagoljaštva. Ako bi se Teodozije zaredio za biskupa u Rimu, onda bi mogao biti treći biskup koga je trebao Metodije u provinciji. Nakon Metodijeve smrti i pomirenja između Sventoplka i Franaka, Teodozije bi se mogao obratiti akvilejskom patrijarhu da ga prizna kao nadbiskupa »obnovljene« Salonske provincije (jedne od krvenih provincija u »kraljevstvu Dalmacije, Hrvatske i Slavonije«).

Imre Boba

University of Washington

SAINT METHODIUS AND THE ARCHIEPISCOPAL SEE OF SIRMIMUM IN SLAVONIA

Summary

The currently held belief that Saint Methodius was a bishop of no fixed residence (chorepiscopus) or that he was an archbishop of the realm known as Moravia is contradicted by all the sources which have references to his episcopal dignity. Papal documents, letters from the bishops of the church province of Bavaria, various Church-Slavonic *Vitae*, attest that Saint Methodius was fully ordained bishop to a specific see, of a specific diocese. His title »archiepiskopos Moravos tes Pannonias«, the Church-Slavonic title »Methodius, archbishop of Morava and of all of Pannonia«, attest that he was a residential bishop of the diocese of »Pannonia orientalis«, defined by the *Conversio Bagoarorum* and the letters of Pilgrim, bishop of Passau.

Sources also indicate that Methodius was successor to the see of Saint Andronicus, Saint Ireneus, both of them in Roman times bishops of Sirmium. »Grad Morava in Pannonia« attested in sources as the residence of Methodius appears to be a suburb of ancient Sirmium, a Christian settlement that has evolved around the grave of Saint Ireneus. The medieval *Civitas Sancti Irenei* (Szenternye) with the cathedral church of Saint Ireneus attests the continuity of the ancient bishopric through the time of Saint Methodius into the late Middle Ages.

Four churches superimposed on each other have been excavated in *Civitas Sancti Irenei* recently by the Serb Academy. The third church, dated by me for the ninth century, contain only one grave which can be identified with the burial place of Saint Methodius. The evidence is based on a description of burial place of Saint Methodius in his *Prolozhnoe Zhitie* and arguments from historical circumstances. The bones from

this grave, now in storage in the USA, should be analyzed with the C14 method in order to establish the approximate date of the bishop's death.

Part of the paper is a polemic with objections raised to this identification by Dr. Vladislav Popovic, the archeologist in charge of the actual excavations.

If we assume that Saint Methodius was an archbishop of Sirmium/Morava and not of a country Morava north of the Danube, then all the references to the involvement of Saint Methodius in the ecclesiastical affairs of Slavonia (an area south of the Drava) and in Dalmatian Croatia have to be taken at face value.

Sventopluk and Saint Constantine were involved in the history of Illyricum and Dalmatia. This is attested by Presbyter of Dioclea. Recent research compels to take his information seriously. The contacts between Sventopluk and the Croats of Dalmatia are attested also in Papal correspondence, as is the influence of saint Methodius. Theodosius, bishop of Nin and later archbishop of Split, should be considered a successor to the function of Saint Methodius after the liquidation of the archiepiscopal see of Sirmium/Morava.

The present study is a continuation of the author's previous work on the history of the Church in Slavonia and Dalmatia. It is based on the results of the archaeological excavations of the site of the archiepiscopal see of Sirmium/Morava. The author's conclusions are based on the analysis of the archaeological findings and the historical sources. The study shows that the archiepiscopal see of Sirmium/Morava was liquidated in the 9th century and that the functions of the archbishop were transferred to the bishop of Nin. The author also discusses the role of Saint Methodius in the history of the Church in Slavonia and Dalmatia.

The author's conclusions are based on the analysis of the archaeological findings and the historical sources. The study shows that the archiepiscopal see of Sirmium/Morava was liquidated in the 9th century and that the functions of the archbishop were transferred to the bishop of Nin. The author also discusses the role of Saint Methodius in the history of the Church in Slavonia and Dalmatia.

The author's conclusions are based on the analysis of the archaeological findings and the historical sources. The study shows that the archiepiscopal see of Sirmium/Morava was liquidated in the 9th century and that the functions of the archbishop were transferred to the bishop of Nin. The author also discusses the role of Saint Methodius in the history of the Church in Slavonia and Dalmatia.